

ЕВОЛЮЦІЯ КИЇВСЬКОЇ ВОКАЛЬНОЇ ШКОЛИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ПРОБЛЕМИ І ТВОРЧІ ЗДОБУТКИ

Мета роботи – простежити на історичних фактах як розвивалась київська оперна школа протягом другої половини ХХ століття, яку роль у цьому процесі відігравала Оперна студія, адже для цього періоду, попри радянську заангажованість, характерним був активний її розвиток. **Методологія** дослідження полягає у застосуванні аналітичного, історичного та мистецтвознавчого методів дослідження для визначення шляхів розвитку київської оперної школи зазначеного періоду. Дослідження спирається на практичний досвід фахівців у галузі музично-театрального мистецтва. **Наукова новизна** дослідження полягає в аналізі методів поширення на навчальний процес НМАУ імені П. І. Чайковського набутих традицій і досвіду багатьох поколінь провідних оперних співаків, що формували національну вокально-виконавську школу. **Висновки.** У результаті проведеного дослідження встановлено, що історія функціонування кафедри сольного співу Академії свідчить про традицію залучати до викладацької роботи, як правило, найбільш талановитих та досвідчених співаків-акторів, які у своєму творчому спадку мають не менше 25-30 років роботи на професійній оперній сцені, набули виконавського досвіду (через навчання, стажування або гастролі в Італії, Франції, Німеччині тощо), здобули визнання на рівні держави та за її межами і стали беззаперечними носіями школи своїх педагогів. Такий висновок стосується як засновників кафедри, так і наступних поколінь викладачів.

Ключові слова: провідні оперні співаки; оперний театр; оперна школа; оперні традиції; Оперна студія НМАУ ім. П. І. Чайковського.

Походзей Павел Иванович, научный сотрудник отдела научно-координационной деятельности и информации Национальной академии искусств Украины, преподаватель кафедры общего и специализированного фортепиано Национальной музыкальной академии Украины имени П. И. Чайковского

Эволюция киевской вокальной школы во второй половине ХХ века: проблемы и творческие достижения

Цель работы - проследить на исторических фактах как развивалась киевская оперная школа в течение второй половины ХХ века, какую роль в этом процессе играла Оперная студия, ведь для этого периода, несмотря на советскую ангажированность, характерным было активное ее развитие. **Методология** исследования заключается в применении аналитического, исторического и искусствоведческого методов исследования для определения путей развития киевской оперной школы указанного периода. Исследование опирается на практический опыт специалистов в области музыкально-театрального искусства. **Научная новизна** исследования заключается в анализе методов распространения на учебный процесс НМАУ имени П. И. Чайковского приобретенных традиций и опыта многих поколений ведущих оперных певцов, которые формировали национальную вокально-исполнительскую школу. **Выводы.** В результате проведенного исследования установлено, что история функционирования кафедры сольного пения Академии свидетельствует о традиции привлекать к преподавательской работе, как правило, наиболее талантливых и опытных певцов-актеров, которые в своем творческом наследии имеют не менее 25-30 лет работы на профессиональной оперной сцене, получили исполнительский опыт (через обучение, стажировку или гастролы в Италии, Франции, Германии и т.д.), получили признание на уровне государства и за его пределами и стали безоговорочными носителями школы своих педагогов. Такой вывод касается как основателей кафедры, так и последующих поколений преподавателей.

Ключевые слова: ведущие оперные певцы; оперный театр; оперная школа; оперные традиции; Оперная студия НМАУ им. П. И. Чайковского.

Pokhodzei Pavlo, Researcher of the Department of Scientific Coordination and Information at the National Academy of Arts of Ukraine, Teacher of the Department of General and specialized pianoforte Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine

Evolution of the Kiev vocal school in the second half of the twentieth century: problems and creative achievements

The purpose of the article is to trace on the historical facts how Kyiv opera school developed during the second half of the twentieth century and which role in this process was played by the Opera Studio because this period is characterized an active evolution of it despite the Soviet engagement. The **methodology** of the research is to apply analytical, historical and art-study research methods for determining the ways of development of Kyiv opera school of the specified period. The research is based on the practical experience of specialists in the field of musical and theatrical art. The **scientific novelty** of the research is to analyze the methods of disseminating on the educational process of the NMAU named after P. I. Tchaikovsky the acquired traditions and experience of many generations of leading opera singers who formed the national vocal-performing school. **Conclusions.** As a result of the research, it was found that the history of the functioning of the department of solo singing of the Academy testifies to the tradition of attracting to the teaching work, as a rule, the most talented and experienced singers-actors who in their creative heritage have at least 25-30 years of work on a professional opera stage and get performing experience (through studying, internship or touring in Italy, France, Germany, etc.), gained recognition at the state and beyond and have become indisputable carriers of their teachers' schools. This conclusion applies both to the founders of the department and the subsequent generations of teachers.

Key words: leading opera singers; opera house; opera school; opera traditions; Opera Studio of the National Tchaikovsky Music Academy of Ukraine.

Актуальність теми дослідження. Більш як столітня історія діяльності Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського переконливо свідчить про те, що один із основних її структурних підрозділів, який розпочав свою роботу разом із заснуванням навчального закладу – кафедра сольного співу стала провідною навчально-освітньою базою України. Багатьма поколіннями таланови-

тих педагогів сформована вокальна школа, яка базується на кращих європейських традиціях, насамперед здобутках італійської оперної школи.

Свого часу започатковували роботу кафедри запрошений італійський маестро Етторе Гандольфі (навчався в класі Ф. Скафатті та Дж. Мічеллі), випускниця Петербурзької консерваторії Марія Алексеева-Юневич (клас К. Еверарді), випускники Московської консерваторії Олександра Шперлінг та подружжя Василь і Олена Цветкови (усі троє навчались у класі Є. Лавровської). Один із засновників кафедри професор Олександра Миколаївна Шперлінг очолювала оперний клас Київської консерваторії протягом 12 років (1925-1937рр.).

Ставиться за мету простежити на історичних фактах розвиток київської оперної школи протягом другої половини ХХ століття, з'ясувати роль у цьому процесі Оперної студії НМАУ імені П. І. Чайковського, адже для цього періоду, попри радянську заангажованість, характерним є активний її розвиток.

Визначну роль у розвитку кафедри та оперних традицій відіграли такі видатні українські оперні співаки і педагоги сучасного періоду історії як:

– Микола Кіндратович Кондратюк (1931–2006) – баритон, народний артист УРСР (1973), народний артист СРСР (1978), лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка (1972), професор;

– Дмитро Михайлович Гнатюк (1925–2016) – баритон, Герой України (2005), Герой Соціалістичної Праці (1985), народний артист України (1999), народний артист СРСР (1960), лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка (1973), професор;

– Анатолій Юрійович Мокренко (1933)– баритон, народний артист УРСР (1973), народний артист СРСР (1976), лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка (1979), професор;

– Євгенія Семенівна Мірошниченко (1931–2009) – лірико-колоратурне сопрано, Герой України (2006), народна артистка УРСР (1960), народна артистка СРСР (1965), лауреат Державної премії УРСР ім. Т. Шевченка (1972), лауреат Державної премії СРСР (1981), професор та багато інших.

Кожен із згаданих митців, ставши знаменитістю, зробив неоцінений внесок у розвиток української оперної школи, присвятивши частину свого творчого життя педагогічній діяльності та вихованню молодшої генерації талановитих оперних співаків.

Після завершення у 1958 році навчання в Київській консерваторії (кл. доцента О. О. Гродзинського) у Миколи Кондратюка розпочинається цікава кар'єра співака, педагога і громадського діяча.

Доречно зазначити, що ще у передостанній рік навчання в консерваторії талановитий молодий співак був запрошений керівником Державного українського народного хору Г. Г. Верьовкою на посаду соліста, в якому він пропрацював протягом 1957-1959 років.

У 1959 році Микола Кондратюк приймає пропозицію тодішнього директора Київського театру опери і балету ім. Т. Шевченка Віктора Гонтаря і стає солістом театру. Перебуваючи протягом 1962-1963 років на стажуванні в Міланському театрі «La Scala», молодий співак демонструє унікальну вокальну майстерність, перейняту за традицією у свого педагога О. Гродзинського, який у свою чергу навчався у італійця Етторе Гандольфі, одного із засновників кафедри сольного співу Київської консерваторії.

В одній із своїх статей відома педагог з вокалу, мистецтвознавець, професор НМАУ ім. П. І. Чайковського Валентина Антонюк зазначає: «Основи вокальної майстерності, засвоєні М. Кондратюком у відомого вокального педагога, були високо поціновані в Італії: прийшовши на свій перший урок в «La Scala» до маестро Дж. Барра і Е. П'яцца, М. Кондратюк здивовано почув, що насправді він уже володіє тим самим еталонним співом, якому приїхав навчатися. Листом поділився своєю радістю з учителем, який повідомив, що сам він навчався в італійського маестро Етторе Гандольфі, який протягом 1913–1923 рр. був професором Київської консерваторії» [1, с. 87].

В умовах стажування, що склалися, М. Кондратюк використовував вільний час для вивчення провідних оперних партій свого репертуару замість опанування техніки «бельканто». Серед партій, над якими працював стажер: Фігаро («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Белькоре («Любовний напій» Г. Доніцетті), Ренато («Бал-маскарад» Дж. Верді), Ріголетто («Ріголетто» Дж. Верді), Граф ді Луно («Трубадур» Дж. Верді).

Стажування у знаменитих майстрів всесвітньо відомого театру «La Scala» допомагло молодому співаку дійти висновку, що оперні партії мають виконуватись лише мовою оригіналу, задуманого автором. Такий висновок ґрунтується насамперед на усталених європейських оперних традиціях.

Повернувшись на батьківщину М. Кондратюк робить спроби застосувати набутий за кордоном досвід виконання оперних партій мовою оригіналу на сцені Київської опери. Проте, втілення набутого досвіду театральних реформ, які вирували на оперних сценах Європи, залишилися для нього, на той час, лише мрією.

Після десяти років успішної роботи на сцені оперних театрів (київського, московського – Большого), створення яскравих музично-сценічних образів в операх українських композиторів М. Лисенка, К. Данькевича, Г. Майбороди, М. Кондратюк несподівано для музичної громадськості стає концертуючим естрадним співаком. Свідомо обравши цей нелегкий шлях, він досягає найвищого професійного визнання, одержує звання народного артиста і державну премію України імені

Т. Г. Шевченка. Надалі працює солістом Укрконцерту (1966–1973), солістом Київської філармонії (1972–1974), очолює правління Музично-хорового товариства України (1973–1985), обирається депутатом Верховної Ради УРСР дев'ятого і десятого скликань (1975–1985), а протягом 1975–1983 років – працює на посаді ректора Київської консерваторії імені П. І. Чайковського та одночасно очолює кафедру оперної підготовки.

Оперні постановки мовою оригіналу, про які мріяв з часу стажування в Італії, М. Кондратюк почав втілювати у виставах Оперної студії під час свого ректорства. Першою такою виставою була опера «Дейдамія» Г.-Ф. Генделя (спільний проект з Лейпцизькою вищою школою музики).

У щільному графіку роботи на посаді ректора консерваторії Микола Кіндратович знаходить час і для вокальної творчості. Його проникливий, оксамитового тембру та широкого діапазону голос постійно звучав в ефірному просторі упродовж 60–90-х років минулого століття. Швидко популярність йому як співаку приносить фільм-концерт за творами композитора О. Островського, серед яких «От любви моей до любви твоей» («Вьюга смешала землю с небом») на слова Л. Ошаніна. У концертному виконанні пісенних творів М. Кондратюк демонструє особливу близькість духу оперного співака до жанру радянської масової пісні. Представники старшого покоління й до сьогодні пам'ятають пісні у його першому виконанні: «Я люблю тебя, жизнь», «Хотят ли русские войны», «Журавлёнок» Є. Колмановського; «На безымянной высоте», «С чего начинается Родина» В. Баснера; «Я жил в такие времена» О. Білаша; «Києве мій» І. Шамо; «Журавлі» – Я. Френкеля).

З нагоди свого 70-річчя Микола Кіндратович, будучи на той час професором, завідувачем кафедри сольного співу НМАУ ім. П. І. Чайковського, удостоєний звання академіка Міжнародної педагогічної академії та Великої Золотої Медалі імені Я. А. Коменського (за педагогічний подвиг).

Своїми набутими і примноженими вокально-педагогічними традиціями Микола Кіндратович щедро ділився зі своїми вихованцями. Упродовж своєї педагогічної діяльності підготував не одне покоління високопрофесійних співаків. Серед нині знаних і відомих в Україні та за її межами: солісти Національної опери України, переможці міжнародних конкурсів, народний артист України та лауреат Національної премії України імені Т. Г. Шевченка Микола Шопша, соліст Національної опери України та Оперної студії НМАУ ім. П. І. Чайковського Василь Колибабюк; солісти Міланського театру «La Scala» та Нью-Йоркського «Metropolitan Opera» Оксана Дика (Україна) і Су Вей (КНР); солісти чеської Національної опери Віталій Ломакін, Анатолій Орел та Євгеній Шокало (Прага); Павло Баранський (Німеччина), Денис Вишня (Японія), Микола Логвинов (Великобританія); професор Паризької консерваторії імені С. Рахманінова Павло Пштика (Франція); соліст Брянської філармонії Володимир Соркін, соліст оперного театру в Нижньому Новгороді Олександр Царевський (Росія); відомі камерно-концертні виконавці, заслужені артисти України Валентина Антонюк, Людмила Давимука, Володимир Чорнодуб; заслужений діяч мистецтв України Олександр Бондаренко; соліст Національного Будинку камерної та органної музики Ігор Іщак та багато інших.

Цікаве і бурхливе творче життя випало на долю Анатолія Мокренка. Закінчивши у 1956 році Київський політехнічний інститут та отримавши диплом інженера-геолога А. Мокренко упродовж семи років суміщує інженерну роботу на шахтах Кривого Рогу, підприємствах Північного Уралу із заочним навчанням у Київській консерваторії (кл. доцентів М. Зубарева, О. Гродзинського).

Закінчивши у 1963 році Київську державну консерваторію ім. П. І. Чайковського А. Мокренко у тридцятирічному віці розпочинає кар'єру оперного співака на посаді соліста Оперної студії консерваторії. За творчі досягнення під час роботи в Оперній студії співак одним з перших удостоюється почесного звання «Заслужений артист Української РСР». Набувши значного досвіду і авторитету у 1968 році А. Мокренко стає солістом Державного академічного театру опери і балету ім. Т. Шевченка.

Неабияку славу Анатолію Мокренку як оперному співаку приносить блискуче виконання на сцені Національної опери провідних баритонових партій у виставах «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Ярослав Мудрий» Ю. Мейтуса, «Князь Ігор» О. Бородіна, «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Севільський цирульник» Дж. Россіні, «Трубадур» Дж. Верді, «Лісова пісня» В. Кирейка тощо.

Анатолій Мокренко тісно поєднує свою творчість з українською піснею. Для його репертуару характерними є твори лірико-патріотичної спрямованості. Особливо пізнаваним на естраді співак стає після чудового виконання пісні О. Білаша на слова Д. Павличка «Два кольори», яка в кінці 70-х лунала всюди й досі викликає хвилювання в душах слухачів.

За визначні творчі досягнення у 1973 році А. Мокренко удостоюється почесного звання «Народний артист Української РСР», а через три роки – «Народний артист СРСР». У 1973 році співак стає лауреатом Державної премії Грузинської РСР ім. З. Паліашвілі, а у 1976 – лауреатом Державної премії Української РСР ім. Т. Шевченка.

Будучи знаменитим і досвідченим оперним та естрадним співаком, з більш як 20-річним стажем роботи на професійній сцені, Анатолій Мокренко у 1985 році розпочинає за сумісництвом активну науково-педагогічну діяльність на посаді професора кафедри сольного співу Київської консерваторії.

На долю А. Ю. Мокренка випало доволі складне випробування. У непростий з економічної і політичної точки зору період становлення української державності Анатолій Юрійович з 1991-го по

1999 рік, очолюючи Національну оперу України на посаді генерального директора і художнього керівника, зумів зберегти творчий склад театру.

В інтерв'ю кореспондентів газети «Україна молода» Ліні Кушнір за 12 листопада 2010 року (№ 212), Анатолій Мокренко згадує: «Це були найгірші часи! Особисто в моїй мистецькій долі той період був найважчим. Мене поставили першим генеральним директором і художнім керівником Національної опери в незалежній Україні. Її треба було зберегти. За оті 8 років мого керівництва ми дуже багато їздили по світу. Бувало, що театр виїжджав за кордон до 12 разів на рік! І тільки це рятувало. грошей не було, доводилося заробляти. Я перестраждав тоді дуже, але гордий тим, що мені вдалося зберегти театр» [2]. Підсумовуючи інтерв'ю кореспондент відзначає: «Йому нелегко було знайти себе в цьому житті, але він радий, що не схибив і таки реалізував свою заповітну мрію — співа-ти» [2]. На запитання кореспондента щодо своїх студентів, Анатолій Юрійович з неабиякою гордістю відповів: «Я страшенно люблю своїх хлопців. Ця молода енергія, молоді прагнення надихають. З ними я здоровішаю. Живу тим інтенсивним життям, що й замолоду. Я випустив уже більше 30 учнів, дві третини з яких працюють в українських і закордонних театрах. І це мене окриляє. Зараз шестеро моїх хлопців співають в опері (а це багато порівняно з іншими педагогами, тільки Женя Мірошниченко такими темпами давала кадри в Національну оперу). Це десять відсотків від усіх солістів театру. Три баритони, два баси, один драматичний тенор. Мої вихованці радують мене» [2].

В одній з публікацій за 2008 рік в газеті «День» ректор НМАУ, доктор мистецтвознавства, професор В. І. Рожок дав високу оцінку творчості Анатолія Мокренка: «Я гордий, що особисто знайомий з Анатолієм Юрійовичем Мокренко — непересічна й талановита особистість. Йому вдалося не лише самому реалізуватися на сцені, а й виховати цілу когорту талановитих учнів, що плідно працюють в Україні та гідно представляють нашу державу за її межами. <...> він виступав у Київській опері, де створив цілу галерею прекрасних образів. Мені згадуються вечори дуетів, на яких Анатолій Юрійович разом із Галиною Туфтіною (на жаль, уже покійною) блискуче виконували українські народні пісні, від яких у душі все завмирало» [4].

Нині у складі оперної трупи Національної опери України успішно працюють випускники знаменитого педагога А. Ю. Мокренка: заслужені артисти України – баритони Михайло Кірішев та Геннадій Ващенко, баси Андрій Гонюков та Олександр Мілев, тенор Сергій Сочеляс. Усі вони продовжують, перейняті від свого педагога, виконавські традиції оперних та концертних співаків.

Особливий внесок у розвиток оперної школи і зокрема вдосконалення роботи Оперної студії Академії зробив видатний оперний та естрадний співак, режисер, педагог, громадський діяч, Герой Соціалістичної Праці (1985р.), Герой України (2005р.), народний артист СРСР (1960р.), народний артист України (1999р.), лауреат Державної премії СРСР (1977р.), лауреат Державної премії УРСР ім. Т.Шевченка (1973р.), дійсний член (академік) НАМ України (1997р.), професор (1987р.) Дмитро Гнатюк. Накопичивши неоцінений досвід співака і театрального режисера, він присвятив оперному і естрадному мистецтву, педагогічній діяльності, майже 65 років свого творчого життя.

Після завершення у 1951 році навчання у Київській консерваторії (кл. проф. І. С. Паторжинського) Дмитро Гнатюк розпочинає кар'єру оперного співака на посаді соліста (баритон) Київського театру опери і балету ім. Т. Шевченка. За 28 років роботи на посаді соліста оперного театру Д. М. Гнатюк підготував та виконав близько 30 головних партій з опер М. В. Лисенка, С. С. Гулака-Артемовського, Г. І. Майбороди, П. І. Чайковського, О. П. Бородіна, Дж. Верді, З. П. Паліашвілі, А. Г. Рубінштейна, Дж. Росіні, Ш. Гуно, В. Я. Шебалина, В. А. Моцарта, Ж. Бізе, Р. Вагнера та інших. Одночасно поєднував роботу на оперній сцені з концертною діяльністю. В його репертуарі нараховувалось понад 200 творів національної та світової класики, народні пісні і романси.

Відчувши потребу у знаннях і навичках професії театрального режисера Д. М. Гнатюк проходить (без відриву від виробництва) курс навчання у Київському інституті театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого та у 1975 році отримує диплом за спеціальністю «Музична режисура». У 1979 році вже знаменитий співак і громадський діяч (депутат Верховної Ради СРСР) Д. М. Гнатюк призначається на посаду директора Київського театру опери і балету ім. Т. Шевченка, а починаючи з 1980 року до завершення трудової діяльності працює на посадах режисера, художнього керівника-головного режисера (1988-2011) Національної опери України.

У 1983 році Дмитро Гнатюк долучається до педагогічної діяльності у Київській консерваторії. Протягом семи років (до 1990 р.) очолює кафедру оперної підготовки, у 1985 році обирається на посаду доцента, а у 1987 – на посаду професора.

Як режисер Київської опери Д. М. Гнатюк здійснив постановку 14 опер, серед яких: «Князь Игорь» А. П. Бородіна (1975), «Запорожець за Дунаєм» С. С. Гулака-Артемовського (1978), «Тоска» Дж. Пучіні (1980), «Севільський цирюльник» Дж. Росіні (1981), «Наталка Полтавка» М. В. Лисенка (1989), «Золотий обруч» Б. М. Лятошинського (1990), «Мазепа» П. І. Чайковського (1991), «Тарас Бульба» М. В. Лисенка (1992), «Травіата» Дж. Верді (1994), «Піковая дама» П. І. Чайковського (1996), «Аїда» Дж. Верді (1998), «Війна і мир» С. С. Прокоф'єва (2003) тощо.

Як викладач-режисер і новатор Д. М. Гнатюк зробив важливий внесок у розвиток оперної школи. Він започатковує традицію осучаснення (прочитання у новій редакції) оперних творів. Як досвідчений співак і режисер по новому формує партитуру постановки, ставлячи за мету підвищення акторами

якості розкриття (через виконавську майстерність) образу головних героїв. Творчою лабораторією апробації його новацій стає сцена Оперної студії.

За час роботи в Академії Д. М. Гнатюк здійснив на сцені Оперної студії за участю студентів і викладачів експериментальні постановки (нове прочитання) таких опер як: «Фауст» Ш. Гуно (1984), «Севільський цирюльник» Дж. Россіні (1988), «Майська ніч» М. А. Римського-Корсакова (1988), «Солдатський портрет» В. Д. Кирейка (1989), «Травіата» Дж. Верді, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Наталка-Полтавка» М. Лисенка, чим неабияк збагатив традиції оперної школи.

Яскраву сторінку в історію розвитку українського оперного мистецтва своєю творчістю і педагогічною діяльністю вписала легендарна оперна співачка та педагог Євгенія Мірошніченко.

Чудову вокальну підготовку Євгенія Семенівна отримала в Київській консерваторії (кл. проф. М. Е. Донець-Тессейр), яку закінчила у 1957 році. У свого педагога набула високопрофесійних знань і навичок, що сформовані на традиціях європейської вокальної школи. Адже Марія Донець-Тессейр свого часу навчалась вокалу у Віденській та Міланській консерваторіях.

Після завершення навчання у консерваторії Євгенія Мірошніченко розпочинає свою вокальну кар'єру на посаді солістки (лірико-колоратурне сопрано) Київського театру опери та балету дебютом партії Віолетти з опери «Травіата» Дж. Верді. Після успішної появи співачки на професійній сцені критики одразу ж відзначили сходження нової оперної зірки [7].

Варто зауважити, що Є. Мірошніченко володіла унікальним за тембром і діапазоном голосом, успадкованим від своєї матері Сусанни Мірошніченко, яка в театрі графа Гендрикова виконувала партію Наталки з опери «Наталка Полтавка» М. Лисенка.

За неповторне поєднання вокальної майстерності і драматичного таланту (могутнє форте, прозоре піаніссімо та блискуче філірування звуку підпорядковані розкриттю вокально-сценічного образу) Євгенію Мірошніченко називали «співачкою, на яку потрібно дивитися» [7].

Яскравий талант і плідна творча діяльність доволі швидко приносять молодій співачці популярність і славу. За значні творчі досягнення та активну концертну діяльність Є. Мірошніченко у 1958 році удостоюється почесного звання «Народна артистка УРСР», а у 1965 році стає народною артисткою СРСР.

Через чотири роки успішної роботи на сцені Київської опери (1961 р.) Євгенія Мірошніченко отримує можливість пройти стажування в Міланському театрі «Ла Скала» у відомій співачки і педагога Ельвіри дель Ідальго.

Після повернення зі стажування до рідного театру Євгенія Мірошніченко цілеспрямовано працює над партією Лючії з опери «Лючія ді Ламмермур» Гаєтано Доніцетті. Натхнення для підготовки такого складного образу стажистка отримала спостерігаючи за репетицією видатної австралійської співачки Джоан Сазерленд партії Лючії. Той епізод зі свого стажування Є. Мірошніченко високо оцінила, відзначивши талант Дж. Сазерленд: «Вважаю її спів вершиною мистецтва ...» [5].

Протягом 37 років плідної роботи на головній оперній сцені України Євгенія Мірошніченко напрацювала потужний репертуар, до якого увійшли партії: Лючії з опери «Лючія ді Ламмермур» Г. Доніцетті, Цариці Ночі з опери «Чарівна флейта» В. Моцарта, Манон з опери «Манон» Ж. Массне, Джільди з опери «Ріголетто» Дж. Верді, Марфи з опери «Царева наречена» і Шемаханської цариці з опери «Золотий півник» М. Римського-Корсакова, Розіні з опери «Севільський цирюльник» Дж. Россіні, Йолан з опери «Милана» Г. Майбороди, Венери з опери «Енеїда» М. Лисенка, Вони з опери «Ніжність» В. Губаренка, Стасі з опери «Перша весна» Г. Жуковського, Віолетти з опери «Травіата» Дж. Верді, Лейли з опери «Шукачі перлів» Ж. Бізе, Мюзетти з опери «Богема» Дж. Пуччіні.

Близькою по духу для знаменитої оперної співачки була традиція виконання українських народних пісень («Ти до мене не ходи», «На вулиці скрипка грає», «Стоїть гора високая», «Ой піду я межі гори», «Чотири воли пасу я»), а також пісень українських композиторів «Дніпровський вальс» І. Шамо, «Журавка» О. Білаша, «Соловейко» М. Кропивницького, «Солов'їний романс» А. Кос-Анатольського, «Якби мені черевички» М. Скорика тощо. Неперевершено звучали у виконанні Євгенії Мірошніченко романс «Соловей» О. Аляб'єва, вальс «Казки Віденського лісу» Й. Штрауса, а на оперній сцені – партії Віолетти («Травіата» Дж. Верді), Лючії ді Ламмермур (однойменна опера Г. Доніцетті).

В одному з інтерв'ю для журналу «Музика» Євгенія Семенівна відзначала: «Своє народження як співачки пов'язую насамперед із «Травіатою» – цим шедевром Джузеппе Верді. Саме в ній відбулося моє артистичне становлення. А трагічна й чарівна Віолетта – моя незрадлива й щира любов» [6].

Своєю творчістю Є. Мірошніченко досягла всесвітньої слави, адже з великим успіхом представляла Україну на гастролях по великих містах не лише колишнього СРСР, а також США, Канади, Франції, Чехії, Японії, Румунії, Польщі, Болгарії, Німеччини тощо.

Для творчості Євгенії Семенівни характерним було те, що вона створила власний виконавський стиль, який поєднав традиції українського і західного виконавства. Її мистецтво вирізнялося феноменальною віртуозністю, авторським талантом, блискучою інтерпретацією найскладніших оперних партій. Один із партнерів по оперній сцені, Анатолій Мокренко у публікації в пресі так характеризував творчість Є. Мірошніченко: «Душевне багатство і душевна щедрість. Ось, що робить актора потрібним людям!.. «Травіата» і «Лючія ді Ламмермур» – дві опери, в яких Євгенія Мірошніченко сягнула, на

мій погляд, найвищих вершин майстерності й власного поетичного піднесення. І я мав щастя бути її партнером в обох виставах» [3].

За визначні творчі досягнення у 1972 році Є. Мірошніченко удостоюється Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка.

Видатний український оперний співак Іван Козловський оцінюючи талант Євгенії Мірошніченко свого часу говорив: «Наша Женя не тільки співачка від Бога, а ще й справжня актриса від Бога. Таке поєднання зустрічається дуже рідко. Воно було, мабуть, тільки у легендарної Марії Каллас» [5].

Досягши визначних творчих результатів у сфері професійного вокального мистецтва Є. Мірошніченко у 1980 році розпочинає за сумісництвом викладати клас вокалу у Київській консерваторії, а через рік (1981) отримує Державну премію СРСР. За результатами одинадцяти років педагогічної діяльності Євгенії Семенівни присвоєно (1991 р.) вчене звання професора.

У травні 1994 році Є. Мірошніченко завершила кар'єру оперної співачки, виконавши востаннє на сцені рідного театру партію улюбленої героїні (Віолетти з опери «Травіата» Дж. Верді), з якою дебютувала на самому початку творчого шляху. Як високопрофесійна і досвідчена оперна співачка та професор зосереджується на підготовці молодих оперних співаків.

Майже тридцять років життя Євгенія Семенівна присвятила педагогічній діяльності в Національній музичній академії імені П. І. Чайковського. Продовжуючи традиції свого педагога М. Донець-Тессейр та корифеїв національного оперно-вокального виконавства вона фактично створила власну школу виховання молодих співаків. За роки педагогічної діяльності виховала велику плеяду талановитих вокалістів (оперних та камерних співаків). Для Національної опери України Євгенія Семенівна підготувала близько півтора десятка співаків, вісім з яких станом на 2018 рік входять до складу оперної трупи. Це, зокрема: народна артистка України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Ольга Нагорна; заслужені артисти України – Катерина Стращенко, Сусанна Чахоян, Сергій Пашук, Сергій Коврін, Тетяна Ганіна; солісти – Оксана Терещенко та Дмитро Іванченко.

Чимало випускників Євгенії Семенівни представляє Київську вокальну школу в інших країнах світу, зокрема: Валентина Пасічник і Світлана Калениченко (Польща); Олена Белкіна (Німеччина); Оксана Верба (Японія); Олена Савченко та Руслана Кулиняк (Франція); Михайло Дідик і Світлана Мерліченко (США) тощо.

Про те, що Євгенія Семенівна видатний педагог писала одна із дослідниць її творчості Тетяна Швачко. У статті «Євгенія Мірошніченко – співачка й актриса від Бога» вона зазначала: «Для викладацької роботи замало власного виконавського досвіду й технічної майстерності – потрібні особливі здібності та справжнє покликання. Ці риси були притаманні Євгенії Семенівні, що органічно поєднала традиції українського й італійського виконавства» [5].

Досить влучно охарактеризувала постать видатної співачки і педагога проректор НМАУ ім. П. І. Чайковського Олена Берегова: «Євгенія Мірошніченко – неперевершена і непересічна постать в українській культурі, яка уславила Україну в близьких і далеких світах. Такі особистості народжуються раз у сто років. Всі, хто спілкувався з цією людиною, хто чув її спів, ніколи не забудуть цієї яскравої творчої зірки, її енергії, натхнення. Це була Людина-Свято, особа широкої душі. Євгенія Мірошніченко не лише опікувалася студентами, а й турбувалася про їхню подальшу долю» [7].

За видатні заслуги перед Україною у справі розвитку професійного вокального мистецтва, підготовки для України високопрофесійних оперних кадрів, популяризації на міжнародному рівні української культури і зокрема виконавської вокальної школи, у 2006 році Євгенія Семенівна удостоюється найвищої державної нагороди «Герой України».

Історія функціонування кафедри сольного співу свідчить про традицію залучати до викладацької роботи, як правило, найбільш талановитих та досвідчених співаків-акторів, які у своєму творчому спадку мають не менше 25-30 років роботи на професійній оперній сцені, набули виконавського досвіду (через навчання, стажування або гастролі в Італії, Франції, Німеччині тощо), здобули визнання на рівні держави та за її межами і є беззаперечними носіями школи своїх педагогів. Такий висновок стосується як засновників кафедри, так і наступних поколінь викладачів.

Література

1. Антонюк В. Г. Педагогічний подвиг Миколи Кондратюка / В. Г. Антонюк // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2013. № 4. С. 87.
2. Кушнір Л. Анатолій Мокренко: я довго шукав себе в житті // Україна молода. 2010. 12 листопада. С. 6-7.
3. Мокренко А. Одкровення // Рад. Жінка. 1975. № 10.
4. Рябець О. Знайти себе // День. 2008. 29 лютого. № 38.
5. Швачко Т. Співачка й актриса від Бога // Музика. 2011. № 3. С. 28-33.
6. Швачко Т. Віолетта — любов моя // Музика. 1994. № 2.
7. Український інститут національної пам'яті URL: <http://www.memory.gov.ua/news/nezlamni-evilichni-ivgeniya-miroshnichenko-ta-ivan-svitlichni> (дата звернення: 13.10.2018).

References

1. Antonjuk V. Gh. (2013). Pedagogical feat of Mykola Kondratjuk. Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho 4, 87 [in Ukrainian].
2. Kushnir L. (2010). Anatolij Mokrenko: I have been looking for myself in my life for a long time. Ukrajinna moloda [in Ukrainian].

3. Mokrenko A. (1957). Revelation. Radjansjka Zhinka 10 [in Ukrainian].
4. Rjabecj O. (2008). Find yourself. Denj. 38 [in Ukrainian].
5. Shvachko T. (2011). The singer and actress from God. Muzyka 3, 28-33 [in Ukrainian].
6. Shvachko T. (1994). Violetta is my love. Muzyka 2 [in Ukrainian].
7. Ukrainian Institute of National Remembrance. Retrieved from [http: // www.memory.gov.ua /news/nezlamni-evgeniya-miroshnichenko-ta-ivan-svitlichnii](http://www.memory.gov.ua/news/nezlamni-evgeniya-miroshnichenko-ta-ivan-svitlichnii) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 18.10.2018 р.